

Arrasateko kooperatiben bigarren iraultza

Debagoieneko Leintz Bailaran kokatua dago oraingo lurrikara kooperatiboaren epizentroa.

Bagara elkarte berria ari da mugimenduaren dinamizatzailer lanean, Fagor Taldea, MUko Huhezi eta Arizmendi ikastolaren gerizpean. Espiritu kooperatiboa XXI. mendera berregokitu eta gizartea aldatzeko tresna gisa baliatu gura dute. Esperientzia pilotua abian da, eta gaurkoz badu sinesgarritasunik. Martxoaren 11n aurkeztuko dute Arrasaten.

XABIER LETONA

Argazkiak: Iñigo Azkona

DUELA 50 URTE pasatxo Arrasaten lehen kooperatibak sortzen hasi zirenean “pertsona berria” zuten buruan sortzaileek. Langileentzat urrutiegi joatea izango zen hura seguruenik, baina zituzten printzipioak oso sendoak ziren: “Hau gurea da” eta “hau guk atera behar dugu aurrera”. Nola? Lan, lan eta lan gehiagorekin. Jabetza kolektiboa, autogestioa eta lana. Horra

Arrasateko kooperatiben esperientziaren hiru ardatz nagusiak.

Gipuzkoako Debagoiena eskualdean garatu da esperientziaren muina eta bere arrakasta itzela izan da, zentzu guztietan, baina bereziki arlo ekonomikoan. Bailara Euskal Herriko aberatsenetakoa da eta, garrantzitsuena, aberastasun hori sozialki ondoen banatutako eremua da.

Baina alor batzuetan biziki garatu den moduan, Jose Maria Arizmendiarraren “pertsona berria” eta bestelako gizartearen bultzadan oso motz geratu da. Balore eta identitate

kooperatiboei begira, krisi sakonarekin sartu ziren XXI. mendera.

MCCn eta bereziki Fagor Taldean emandako hausnarketa sakon eta luzeak zerbait egin beharra zegoela agintzen zuen. Eta testuinguru horretan, enpresa kooperatiboak bere lurraldearekin eta herrigintzarekin beste lotura maila bat izan behar zuela ikusi zuten batzuek. Hor sortu zen Bagara elkarte, kooperatiben munduko ohiko baloreak berreskuratu, egungo beharretara egokitu eta Leintz Bailaran gizarte eraldaketa bultzatzeko elkarte.

Ezkerrean Fagorreko lantegi bat eta behean Arrasateko erdigunea.

Iraitz Agirre eta Aitzol Loyola, belaunaldi berrien ikuspegia "Kooperatibek egindakoaren bigarren buelta dator orain"

Iraitz Agirre Aranguren Bagaran ari da lanean egun erdiz eta beste erdiz Lankin, kooperatiba eta gizarte ikerketarako Huheziko institutuan (Eskoriatza, Gipuzkoa). Arrasatearra da eta 26 urte ditu. Aitzol Loyola debarra duela urtebete etorri zen Lankira lanera, 34 urte ditu.

Zer topatzen duzue erakargarri Bagara moduko proiektu batean?

IRAITZ AGIRRE. Gizarte oso indibidualista dugu, egunorokotasunean suntsitzailea, bai gurekiko eta bai inguratzen gaituen munduarekiko. Gizarte mailan dauden kezka pila bati modu txikian erantzuteko prest agertzen den proiektu ilusionagarria da Bagara.

AITZOL LOYOLA. Debatik etorri nintzen duela urtebete eta hemen bizi naizela, honelako egitasmo batean parte hartzeko aukera gauza ederra da.

Gazteentzat formazio soziopolitikoa eta ekintzailea proposatzen duzue hasteko. Zergatik?

A.L. Funtsean onartzen da egitasmo honetan gazteak garrantzitsuak direla bailararen biziberritzean. Interesgarria dela bailararen historia ezagutzea, izan diren hainbat herritar dinamika ezagutzea... gero gazteak herri dinamiketan eragile aktibo izan daitezen.

I.A. Ekinean dago gakoa. Teoriak eta paperak denari eusten diote, baina ekinak erakusten du garena. Gazteak gauza askotan ari gara, baina elkarren arteko sinergiak falta dira, ekintzailetasun hori norabide batean bideratzea.

Autogestioa, kooperazioa, gizarte eraldaketa... gazteak ikusten al dituzue kezka horiekin?

I.A. Bai, gizarte garapena herrigintzaren ikuspegitik ulertzen dugu guk, eta hau hainbat sektoreentzat erakargarria izango da.

A.L. Norberak eman behar dio bizitza bizi den lekuari, hori da egin beharrekoaren oinarria eta gazteek erraz egin dezakete bat printzipio horrekin.

Aurrera begira, zer irakaspen hartuko zenukete orain

arteko kooperatiben mundutik?

I.A. Gure belaunaldiak beti ezagutu du kooperatiba hemen eta badugu zelanbaiteko etsipen maila bere bilakaerarekiko. Atzo bertan irakurri nuen Joseba Azkarraga lankidearen artikulu batean, munduko biztanleak bailara honetako ongizate mailarekin biziko balira, hiru planeta beharko genituzkeela. Horrek aurrez aurre jartzen gaitu dugun errealitatearekin, horrela ezin da. Egia da, badugu kooperatiben mundutik datorren lekukoa, baina orain bigarren buelta behar du eta, esperimentuak jarrai dezan, hori belaunaldi berrioi dagokigu. Ez dugu formula perfekturik, baina lehengoan filosofia hartu eta ekiteko potentzial handia ikusten dut.

A.L. Bai, goazen dagoen beharrari eruntzera inor itxaron gabe. Kooperatiben hasieran elkartasuna eta balore kolektiboak garrantzi handikoak ziren eta horiek indartu behar ditugu bailara biziberritzeko ahalegin honetan.

Balore horien galerarik ikusten al duzue?

I.A. Bai, krisiaz ari garenean ez dut uste bakarrik ekonomia krisia denik. Krisi ekologikoa ere hor dago, kulturala, euskaltasunarena... Eredu horietan eta beste hainbatetan formulazio berriak behar dira, eta baditugula uste dut.

Eredu kooperatiboa eta autogestioa medio, Debagoienan transformazio prozesua akuilatu gura dute. Euren berbetan azalduta: "Gizartea humanizatzeko norabide integratua da Bagara, bailarako

eragile kooperatibo eta sozialek bultzatua. Eskualdearen indargune bereziak baliatuz eta bailara esperimentazio gune bihurtuz, prozesu zibil zabal bat martxan jartzen du mende berrirako helburu sozialei begira". Lehen urratsean, Leintz Bailara izango da esperimentuaren gunea, 35.000 pertsonako espazio geografikoa: Arrasate, Aretxabaleta, Eskoriatza, Aramaio eta Leintz-Gatzaga.

Fagor Taldea, MUko Huhezi Fakultatea eta Arizmendi ikastolaren itzalak dira proiektuaren atzean.

2007 eta 2008an teorizazio fasean aritu dira Huhezi-ko Lanki ikertegiaren gidaritzapean, eta 2009-2010ean praktikarako jauzia prestatzen. 2011n ikusiko ei dira lehen fruitu zehatzak.

Kooperatiben eremua eta hezkuntza dira landu beharreko harribitxiak, baina gizarte mailako beste esparru batzuk ere lehenetsi dituzte: erretiro aktiboaren esparrua, etxebizitza, kontsumoaren humanizazioa, kultur sorkuntza, gazteen heziketa, nazioarteko elkartasuna eta hizkuntza komunitatea, besteak beste. Proiektu ugari

Txaro Iraeta eta Juan Jose Ansoategi, beteranoen hausnarketa
“Bagara proiektua ausarta da eta baikor gara, ondo aterako da”

Txaro Iraeta Euskal Herriko ikastolarik handiena den Arizmendi ikastolako (3.100 ikasle) zuzendaria da. 35 urte darama lanean Leintz bailarako eskola kooperatiboetan. Juan Jose Ansoategik 33 urte darama lanean kooperatibetan. Gaur egun Fagor Taldeko (8 kooperatiba eta 6.300 langile) lehendakaria da.

Nola baloratzen duzue kooperatibetako bilakaera?

TXARO IRAETA. Izandako ibilbidearen balorazio kritikoa egitean, argi dut oso aberatsa izan dela, baina jadanik ez naiz hain baikorra. Hutsune eta akats handiak izan ditugu eta gure esperientziaren hausnarketan ari ginela iritsi da Bagara, bigarren aukera bat, orain arte egin ez duguna gauzatzen hasteko.

JUAN JOSE ANSOATEGI. 2003-2006ko urteetan kooperatibei buruzko oso hausnarketa sakona izan genuen MCCn. Ehundik gora kooperatibetako lehendakariak parte hartu genuen prozesuan eta diagnostikoa gogorra izan zen: izpiritu kooperatiboa alboratzen ari ginen. Diagnostiko horrekin batera hiru helburu finkatu ziren: bat, derrigorrezkoa zen hezkuntza kooperatiboa ondo jorratzea; bi, parte hartzea bultzatzea arlo instituzionalean eta enpresarialean; hiru, eraldaketa soziala. Fagorreko jendea indar handiz aritu zen prozesuan.

Eta diagnostiko horrekin zer egin zen gero?

J. J. A. Prozesu hau mugarri bat izan zen, joera bat apurtu zuen eta osagai berriak jarri zituen mahai gainean. 2006an Fagorren hausnarketan sakontzen jarraitu genuen eta egindako gogoetatik sei ondorio atera genituen aurrera begira lantzeko: bat, balore eta praktika kooperatiboen galera; bi, izaera sozio-enpresariala indartu beharra; hiru, gure baloreen biziberritzea; lau, kooperatiben berrikuntza instituzionala eta enpresariala; bost, Fagor gizarte harremanetan proaktiboa izan behar da, mugimendu sozialekin harremanak sakonduz; eta

sei, eskualde garapenean eragin behar dugu.

Gero gai horien inguruko helburuak finkatu genituen: Fagor barrura begira errentagarri izatea —hau barik ez dago ezer— eta enplegu kooperatiboa sortzea lehen mailan jarritz. Izan beharreko etika garbiaz ere jardun genuen: adibidez, behin-behineko lanpostuak ezabatu edo murriztu behar ditugula ondorioztatu genuen,

hori guretzat minbizia delako. Gizartera begirako helburretan eraldaketa sozialean ere eragitea atera zen.

Gizarte eraldaketarako hezkuntza funtsezkoa da.

T. I. Arizmendin egindako gogoetan bi ondorio nagusitara iritsi gara. Gure ikastola kooperatiboan ez dugu irakatsi zer den kooperatibismoa, ikaslea berau sentitu barik atera da. Ikasgai hori suspenditu egin dugu. Ikastolen eta kooperatiben izaera transmititu behar diegu gure ikasleei: lan kooperatiboa, autogestioa, euskaltasuna...

Baina ikasleei hori transmititzeko ikastolako lan-bazkideok kooperatibaren izaera hori guk sinetsi behar dugu lehenbizi. Horren guztiaren ondorioz, talde txikia goetan antolatu dugu lana, hauek autogestionatu egiten dira eta erabakiak egunerokotasunean hartzen dira. Horrek sinesgarritasuna ematen digu. Ikusten dugu Bagarak balararentzat dituen asmoak eta guk ikastolarentzat ditugunak bat datozela.

J. J. A. Oraintsu arte errentagarritasuna lortzeko pentsatu dugu makinak direla funtsezkoena, baina osagai humanoa dago tartean. Tresna berdinarekin, pertsonen emaitza desberdinak lortzen dituzte, komunikazioa eta harremanaren bidez. Horrek esan nahi du hezkuntza kooperatiboa ona dela pertsonentzat baina baita errentagarritasunerako ere. Euskara planak izan behar dute langileak euskaraz hitz egin dezan, baina baita identitate kooperatiborako ere. Bagara proiektua ausarta da eta baikorra naiz, ondo aterako da. Ona izango da eskualde honetarako eta baita Euskal Herrirako ere.

dituzte buruan: etxebizitza alternatiboen proiektu pilotua, emakume etorkinen kooperatiba, “ongi etorkin” euskalduntzeko programa, produktu ekologikoen banaketa sarea, kooperatibagintzaz ostatu tematikoa, kafe antzokia, arte eskola, eskualdeko hezkuntza eragileen klusterra... Lan batzordeak eratuak daude, orain bakoitzaren martxak finkatuko du proiektuen abiada.

Krisi sasoiak gogor jo du eskualdea eta, patrikatik begiratu, agian hau ez da Bagarako piszinara jauzi egiteko unerik egokiena. Edo akaso horrexegatik bai, batek daki. Kon-

“Leintz Bailaran jende erreferentziala bildu da Bagarara eta indarra eta ilusioa sumatzen dira”

tua da aurrera doala, besteak beste, Gipuzkoako Foru Aldundia eta Arrasate eta Aretxabaletako udalen laguntzarekin.

Martxoaren 11n egingo dute Bagararen aurkezpen publikoa Arrasaten, Amaia Antzokian. Bailaran jende erreferentziala bildu da saio berri honetara, indarra sumatzen da eta, aspaldikoz, ilusioa ere sektore zabaletara barreiatu da.

Jon Sarasua eta Juan Luis Arexolaleiba

«Ez dugu ezer utopikoa egin nahi, baina herrigintzan norabidea jarri bai»

Juan Luis Arexolaleiba (Arrasate, 1964) Bagarako koordinatzailea da eta Jon Sarasua (Aretxabaleta, 1966) Mondragon Unibertsitateko Lanki Lankidetzarako ikertegiko zuzendaria. Esperientzia kooperatiboa herrigintza molde berri batean berkokatu guran dabilta.

Azaldu modu labur batean proiektuaren muina zein den.

JON SARASUA. Gure bailaran tresna eta indargune bereziak biltzen dira eta, gizarte antolatuen indarretatik abiatuta, herrigintzan jauzi kualitatiboa emateko abiatu den prozesua da.

JUAN LUIS AREXOLALEIBA. Lau osagai bateratzaile identifikatu ditugu: euskaltasuna, elkartasuna, iraunkortasuna eta hiru ipar hauek bideratzeko herritar eta erakundeen autoeraketa edo autogestioa. Eta abiatzeko, aipatutako osagai horiekin hiru arlo jorratzea pentsatu genuen. Bat, kooperatibagintza: izaera sozio-empresarialean sakonduz, barrura eta kanpora begira urrats berriak eman behar dira. Bi, hezkuntza arloan ere esperimentalak izateko arrazoi eta aukerak baditugu. Eta hiru, sustapena deitu duguna, gure gizartean premia duten bederatzi arlo identifikatu ditugu herri-ekimenetik hauetan eragiteko asmoz.

J. S. Proiektu sozial integratua da hau eta bere atzean bailarako indar kooperatibo eta sozialak daude. Zer da integratzen dena? Herrigintzan ari diren gizarteko gune eta eragileen arteko norabideak bateratzean datza prozesu honen giltzarrietakoa. Gure bailara izan da "esperimental" gauza batzuetan eta beste jauzi prestatzen ari da orain.

Zergatik orain?

J. S. Belaunaldi baten bultzada da. Sustraitako bat da kooperatibagintzan azken hamar urteetan egin dugun gogoeta. Hor adar asko atera

dira, baina horietako bat da kooperatibagintza herrigintzaren zerbitzuan sortu zela eta XXI. mendeko kooperatibagintzaren berrideologizazioa herrigintzara bideratu behar dela.

Noranzkoa da jauzi hori?

J. S. Lehen Arexolaleibak lau ipar nagusi aipatu ditu. XXI. mendean gizartea euskaratik ulertzen dugu eta aurrerapausoak eman nahi ditugu. Beste bat autoeraketarena da, mundu mailan gune pribilegiatu batean gaude, baina kooperatibagintzak ere baditu higadura zantzu esanguratsuak eta kontraesan ugari.

"Heldu da unea kooperatibagintza honen kontraesanak gainditu eta herrigintza molde berri batean txertatzeko"

Jauzi kaulitatibo bat eman gura dugu identitate kooperatiboaren berreskurapenean. Salto kualitatiboa hezkuntzan, herrigintzari lotuago egon dadin. Eta berdin sustatzeko hautatu ditugun bederatzi arloetan. Baina jauzi kualitatibo handiena zera da, arlo guztiak prozesu bakarrean kokatu ditugula ikuspegi integratu batetik bultzatzeko.

"Nekatuta datorren korrikalariari", kooperatiba zaleari erreleboa eman nahi diozue. Nola eraman nahi duzue aurrera lekukoa?

J. S. Arrasateko esperientziak argi-ilun asko dauzka, ez gaude hemen bere apologia egiteko. Batetik, sistema kapitalistaren barruan ondo txertatzen den fenomeno da, baina bestetik baditu ukaezinak diren eraldaketarako osagaiak. Heldu da unea kooperatibagintza honen kontraesan horiek mugitu eta herrigintza molde berri batean txertatzeko, edo bestela seguruenik esperientzia hori ez zaigu interesatzen gutako askori.

XX. mendeko beste ideologia emantzipatzaile batzuk iritsitako lekura iritsi dira eta XXI. mendea galdera ideologiko berriei dator. Horiei erantzuteko autoeraketa intuitzio garrantzitsua izango da. Hori da bereziki Arizmendiartarengandik interesatzen zaiguna, pentsamendu autogestionarioa. Bere autoeraketa eredua oso garai desarrollista batean kokatzen da eta guk beste era batera ulertzen dugu, baina tresna moduan ardatza izango da. Bailarako prozesu hau desafio praktikoa da, baina baita ideologikoa ere.

Sustatzeko bederatzi arlo aipatu dituzue [begiratu erreportaian zeintzuk]. Zein lehentasun daude horien artean?

J. L. A. Denak dira lehentasunezkoak. Dagoeneko arloetako parametro nagusiak zehaztu ditugu eta sei lagunez osatutako taldea eratu dugu arlo bakoitzeko, diagnostikoa sakondu eta proiektu zehatzak egin ditzaten. 2010etik aurrera oso proiektu praktikoa izango ditugu esku artean. Une horretan ikusiko dugu eremu bakoitzean zer egiteko gai garen.

Juan Luis Arexolaleiba, ezkerrean, eta Jon Sarasua Aretxabaletako kaleetan; bertan du egoitza Bagarak.

Zer dira egitasmo praktiko horiek, adibidez?

J.S. Nekazaritzan, esate baterako, nekazari gazteak jardun horretatik bizi ahal izateko proiektuak gauzatzeari: elikadura sareak eta kontsumo taldeak sortu; emakume inmigranteekin kooperatiba bat egin agian, hauek euskalduntzeko plan pilotu sakona, etxebizitza kooperatiboak bultzatu, etxebizitza behatoki bat... Hemendik urte t'erdira 20-30 proiektu zehatz izan ditzakegu esku artean, lanean ari den talde bakoitzak aurreratzeko duen araberak. Horregatik esaten dugu hau ez dela proiektu bat, prozesu bat baizik.

Eta ekimen horiek guztiak ez dira batez ere instituzioek bultzatu beharrekoak, arlo publikoak?

J.S. Batzuk bai eta beste batzuk ez. Gaur egun nork egiten ditu gauzak

gure gizartean? Ekimen publikoak –estatuak– badu bere esparrua, kapitalak edo merkatuak berea eta gizarte ekimenak ere berea. Zer dagokio gizarte ekimenari eta zer udaletxeari? Etorkizuneko debate nagusietakoa da, gurean esperimintatzea dagokigu

"Kooperatibagintza eta euskalgintzari dagokienez hau jarrauzi bat da, hau da, jarraidura eta jauzia"

udaletxeak bere zeregina izango du eta gizarte ekimenak berea. Ez dugu aurreikusten instituzio publikoen burokraziarekin bizi den herri bat. Guk ez dugu lehiaz gura udaletxeekin, elkar osa dezakegu.

J.L.A. Bailara honetan gauza asko egiten dira, baina ez daude elkar lotuta, ez dago osotasunik, eta guk ipar ilusionagarria jarri gura dugu. Gazteen esparrua jorratzen ari ginela, esaterako, gazteen aisialdia arloari ekin genion, baina berehala ohartu ginen ez zela hori; guk gazteen konpromisorako heziketaz ari ginela adostu genuen. Beste bat, euskalgintza: bailaran gauza asko dira jada, gu ez goaz elkarre berri bat sortzera, baina iparra bai berfinkatu behar dela eta horretan eragin nahi dugu. Ez gaude iraganeko erreferentzietatik begira, munduan egosten ari diren esperientzia interesgarriak jaso eta bertako unibertsitateak duen gaitasun intelektuala aprobetxatu nahi dugu herrigintzara eramanez.

J. S. Kooperatibagintza eta euskalgintzari dagokienez, hau *jarrauzi* bat da, hau da, jarraidura eta jauzia. Belaunaldi baten kontua da nola bait.

Eta ez ote da posible halako ekimen bat indartzen bada, instituzioek, alderdi nagusiek, berau mehatxu gisa ikustea?

J. S. Orain ez, baina epe ertainera agian bai. Hemen gizarte antolatua-ren esparrua indartsua da, baina bertako agintari publikoak ere, oro har, herrigintzari nahiko lotua daude eta lotu gaitezke bailaran humanizazio prozesu berrietan esperimintatzeko. Ez dugu ezer utopikoa egin nahi, baina norabidea jarri bai. ■

